List 14. **NOVICE** Tečaj XXXIX.

gospodarske, obrtniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 4 gold., za pol leta 2 gold., za četrt leta 1 gold.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 gold. 60 kr., za pol leta 2 gold. 40 kr., za četrt leta 1 gold. 30 kr.

V Ljubljani v sredo 6. aprila 1881.

Obseg: Čas za pritožbe (reklamacije) zoper vcenitev zemljišč podaljšan do 15. dne junija (rožnika) t. l. — Pivškim kmetovalcem v prevdarek. — Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini. (Dal.) — Gotova pomoč zoper podgane in miši. — Pisma iz Ogerske. — Rimska stolica zaščitnica blagovestnikov slovanskih v boji z nemškimi škofi. (Dalje.) — Obseg nekdanje celjske grofije. — Nekaj o nihilizmu. — Nova knjiga: „Zur Frage über die Gleichberechtigung der Slovenen". — Naši dopisi. — Novičar.

Gospodarske stvari.

Čas za pritožbe (reklamacije) zoper vcenitev zemljišč

podaljšan do 15. dne junija (rožnika) t. l.

V 9. listu letošnjih „Novic" smo naznanili, da čas zoper vcenitev zemljišč o zadevi uravnave gruntnega davka začne se 1. marca t. l. in da traja skozi 45 dni, to je, do 15. aprila. Ta čas je sedaj podaljšan do 15. junija.

V gori omenjenem 9. listu „Novic" smo uže povedali, kdo ima pravico pritožiti se, in v katerih zadevah je pripuščena pritožba. V 11. listu „Novic" smo pa opominjevali kmetovalce, naj se varujejo lažnjivih prerokov in zakotnih pisačev, kateri se jim prilizovaje ponujajo za narejanje pritožeb morebiti tudi z nedosegljivimi obljubami, da si ž njimi naklonijo dober, če ne tudi masten zaslužek, ne brigajoč se pa za to, ali s pritožbami tudi kaj vspeha dosežejo, ali ne.

Pokazali smo pa ondi tudi najkrajšo pot, po kateri se morejo narejati omenjene pritožbe najceneje in popolno veljavne. Ta pot pelje vsacega do njegove županije, kjer se nahajajo tudi vsi za pritožbo potrebni pripomočki.

Na vse to zdaj še enkrat kmetovalce naše opominjamo.

Ker je čas za pritožbe, kakor rečeno, zdatno podaljšan, bode mogoče vsakemu kmetovalcu pregledati natanko, kako je vcenjen vsak kos njegovega posestva, — ali se tudi prav vjema z vcenitvijo s sosednimi zemljišči, — ali ima vse kose svojega zemljišča v svoji posestni pôli vpisane, — ali mu ni morebiti kak tuj kos pripisan ali je tudi vsak kos prav merjen, kar mu bode uže pokazal obraz dotičnega kosa na mapi, — ali ni morebiti kaj od sosedovega kosa njemu primerjenega ali pa narobe itd. Zoper napačnosti, ki se pri tem pregledovanji pokažejo, se naredi pritožba, katero dotični župan ali sam ali pa po svojem za to postavljenem namestniku v dotične pôle po danem mu poduku vpiše. — To je najkrajša pa tudi najceneja pot za narejanje omenjenih pritožeb.

Da pa župani morejo vsakemu popolnem vstreči, in da ne pride preveč kmetovalcev na en dan skup ter drug druzega preveč ne moti, se priporoča določiti, od katere hišne številke do katere naj pridejo ta dan, kateri drugi dan iz te ali druge vasi, tako dolgo, da vsi na vrsto pridejo; kajti le tako bode mogoče, vsakemu svojo posestno pôlo z mapo primerjati, in se o vsem prepričati, ali je prav ali ne.

Za posestnike, ki bivajo v drugih krajih, imajo pa tudi drugod posestva ali kose svojega posestva v drugih občinah, se ve, da se ne dá čas njih prihoda določiti. Takim bode uže treba postreči takrat, kedar med reklamacijskim časom k dotičnemu županu pridejo.

Kdor ima toraj kako svoje posestvo tudi v drugi občini, v kateri on ne biva, ali morebiti le kak kos svojega posestva, naj ne pozabi, v dotično občino k županu podati se, da tudi ondi pregleda, ali je vse prav ali ne. Davkarske bukvice, ki jih ima vsak v rokah, kažejo mu, v katerih katastralnih občinah ima on svoja posestva, in te mu kažejo pot, kam se ima v ti zadevi obrniti.

Občinski zastopi vsake dežele naj pa ne pozabijo tudi pogledati vcenitvene akte občin sosedne dežele, ki se z njih občino stikajo, ali je tudi ondi vse prav vredjeno. Po postavi je njim, kakor sploh vsakemu to pripuščeno.

Pri presojevanji vcenitve naj se pa ne gleda samo na to, v katerem dobrotnem razredu je ta ali uni kos proti drugemu njegovega soseda ali v sosedni občini, ampak vzame naj se vselej tudi dotična vrstilna tarifa v roke, da se iz nje prepriča, kako visoka je tarifa za dotični razred tù in kaka je tam. Le s tem primerjanjem se pride do pravega spoznanja, ali je vcenitev dotičnih kosov v pravi meri ali ne. —

Na neka vprašanja, koliko da bode zemljiškega davka po novi vcenitvi na Kranjskem? pa odgovarjamo, da $22^1/_{10}$ odstotkov od čistega prihodka, to je, od 100 goldinarjev čistega prinosa 22 gold. in 10 kr. V tem pa niso uže zapopadene tudi priklade za deželne potrebščine, zemljišno odvezo in pa za šolski zaklad

Pivškim kmetovalcem v prevdarek.

Pisal R. Dolenc.

Človek, kateri je pred pet in dvajsetimi leti po lepi naši Pivki potoval in se potrudil opazovati posebno premoženjske razmere njenih prebivalcev vrlih Pivčanov, res! on je danes, ako isto potovanje ponovi,

več ne pozna. „Tempora mutantur et nos mutamur in illis“ pravi latinski pregovor, po domače bi se reklo: čas se spreminja, mi pa ž njim. Oj, kako resničen je ta pregovor, z ozirom na lepo Pivko!

Kdor je pred pet- in dvajsetimi leti iz Vipave na Razdrto prišel, in od tod proti Postojni, ali pa nasprotno od Postojne proti Razdrtemu potoval, našel je cesto vedno polno težkih vozov „parizarjev“ in drugih, kateri so se med vednim upitjem „tigot, bistagor!“ in pokanjem z biči v skoro nepretrgani vrsti naprej pomikali. Veseli glas postilijonskega roga razlegal se je čez holmce in doline; v krčmah, bodi-si po vaséh, kakor tudi v posameznih, ob cesti ležečih bilo je vedno polno domačih, in še več unanjih gostov — voznikov — vsi so bili židane volje. In kako bi ne bili, saj je bilo vendar na cesti zaslužka v izobilji, „cvenk“ našel se je v najrevnejši bajti, v še tako stranski vasi. Vsled tega kraljevala je splošna zadovoljnost; nadlóg in stisk se skoro ni poznalo.

Da se je pri takih razmerah zaradi obilnega zaslužka na cesti in ob cesti kmetijstvo le bolj zanemarjalo, si lahko vsak misli. In v resnici, obračal se je ves kmetijski trud skoro izključljivo le na pridobitev potrebnega sená in ovsa za vprežno živino, na pridobitev neobhodno potrebnega žita, krompirja, repe, zelja, fižola itd. za človeško domačo hrano. Za prodaj ni se skoro nihče trudil kaj pridelati. Srečni Pivčan pečal se je s kmetijo v obče presneto malo; kmetijstvo imenovati se je smelo pred pet- in dvajsetimi leti skoro le postransko opravilo večine prebivalcev na Pivki.

Ako se pa danes na Razdrto in od tod dalje po Pivki podamo, najdemo jo, kakor uže rečeno, vso predrugačeno, — tiho, kakor izmrlo. Vpitja in pokanja voznikov ni več slišati, postiljon postal je samec, kateri bi smel brez vse škode svoj rog na klinu viseti pustiti; velika večina krčem po vaséh in trgih, osobito pa preko ceste je izginila, nekatere zaznamvajo le še merišča, ali pa tudi čisto nova, vse drugačnemu namenu sozidana poslopja. S krčmami izginila je pa tudi vsa židana volja, in še v tistih, katere še obstojé, vlada le bolj klavernost, kakor pa veselje. Skratka, čas se je spremenil, in gmotne ali premoženjske razmere Pivčanov ž njim vred, žalibog, ne na boljše, ampak na slabše. Železnica pobrala je ves zaslužek na cesti, „cvenk“ se je skoraj do čistega izgubil, zadovoljnosti ni nikjer več, še najpremožniši le vedno tožijo; potreba in stiska ni osamljena, ona je splošna. Kmetijstvo, nekdaj skoro postranska reč, postati je moralo glavni steber, — al on je tako šibak, da prebivalcem ne more pomagati kvišku, temveč oni so od dné do dné veči reveži. Mizeria, mizeria postaja na Pivki vedno splošnejša.

Vzrok temu, pravijo Pivčani kaj radi, je železnica. No, v prvi vrsti in na prvi pogled se sme tako misliti in soditi; vendar pa ni nikakor misliti, da bi se železnica kaj več odstranila, marveč novih železnic si le smemo, si moramo želeti. Naj se pa še toliko novih železnic ustanovi, vendar vse skupaj ne bodo v stanu naši Pivki pomagati, njene žalostne premoženjske razmere v obče predrugačiti, zboljšati, ako ne bodo njeni prebivalci, kateri so na kmetijstvo navezani, do spoznanja prišli, da tičí vzrok zdajšnji revi še nekje drugod, in ako se ne bodo potrudili odstraniti vzrokov in zahtevam novega časa vstreči.

Osoda, katera je vsled železnice Pivko zadela, zadela je tudi še marsikateri drugi kraj, še marsikatero drugo celo deželo. Da! železnica prinesla je seboj bistvene spremembe v celi državi, v vse njene stanove brez izjeme, a ne samo med kmetovalce. Ako bi bila toraj železnica res edina kriva veliki revi na Pivki, biti bi morala to povsod. Temu pa ni tako; marveč nasprotno se nahajajo v naši državi kraji, nahajajo se v nji cele velike dežele, katerih prebivalci so pred toliko in toliko leti v popolno enakih razmerah živeli, kakor Pivčani, in vendar jih dan danes ne tlači ni tolikošna reva ni uboštvo, marveč živé srečno v blagostanu, še celó večem blagostanu, kakor znabiti nekdaj pred železnico. In zakaj? — Prav za to, ker so koj v prvem začetku spoznali, da je treba novi napravi, železnici, primerno tudi kmetijstvo prestrojiti, ter po gotovem in pravem načrtu tako vrediti, da mu bode železnica na korist, ne pa na škodo, da mu bode ona pridelke in izdelke odpeljevala, jih trgovini izročevala, ne pa samo iz druzih dežel uvažvala.

Na naši Pivki se to ni zgodilo; železnica je pridrdrala, vse gospodarstvo, kmetijstvo ostalo je pa do današnjega dné pri starem; razliko zapazujemo le v tem, da se senó, katero se je nekdaj domá porabilo, danes v Trst izvažuje. Drugi pridelki se ne le ne izvažvajo, ampak tudi ne prodajajo, vsaj v količkaj izdatni množini ne, kajti z žitom z Ogersko, Rusijo, osobito pa Ameriko konkurirati je nemogoče.

Da, prav za prav je sedanje kmetijsko gospodarstvo na Pivki še slabše memo nekdanjega, če pomislimo, da je od sená, ki se ga je nekdaj pridelovalo, vendar velika množina gnoja več doma ostajala, nego sedaj, ko se le kaj malo živine izreja, in ko namesti da živina tako rekoč kmet od sená živí, ker ga prodaja, in to vkljub temu, da mu gnoja, prvega pogoja vspešnega kmetovanja, povsod močno, močno pomanjkuje.

Posebno pa se bodemo prepričali, da je temu res tako, ako se ozremo po gozdih, kateri so nekdaj lepo mirno doraščali, med tem, ko se dandanes neusmiljeno izsekavajo, ter ne gledé na bodočnost večinoma popolnoma pokončujejo. V malo letih ne bode na Pivki nobenega gozda več, kmetijstvo, kakoršno se goji, pa uže zdaj nič ne nese; za Boga! kam pelje vse to? Kmetovalcu na Pivki pri tem tiru konečno ne bode nič druzega ostalo nego kopita pobrati ter deželo zapustiti.

Zadnji čas je, res prav zadnji čas, da se prične na to misliti, kako bi se dalo kmetijstvo na krasni Pivki zahtevam današnjega časa, časa železnice, predrugačiti, zboljšati in po času primernem načrtu urediti.

To hočemo v prihodnjih številkah pokazati.

(Dalje prihodnjič.)

Živinoreja v Trnovsko-Uremski dolini.

(Dalje.)

V prvem slučaji uže čujem godrnjanje: Kje bodemo pa potem živeža za se in za svoje družinice pridelovali, če tudi njive več ali manj v pridelovanje živinske krme porabimo; še tako, ker skoraj vso zemljo, kjer je lega in prst količkaj pripravna, v njive obdelamo — ravno da v dobrih letih živeža za 3 do 6 mesecev pridelamo in to še le boljši in veči kmetje. O srednjih in slabih letih se pa s pridelkom še eno četrtletje ne izide in to pri trdnih kmetih, če jih tako imenovati moremo, kaj pa še le pri malih kajžarjih? Res je in ne ovračam take trditve pri sedanjih razmerah; ali le počas naprej, da ogledamo to važno zadevo od neke druge bolj praktične strani nekoliko natančneje.

Kaj ti pomaga veliko obdelanega in obsejanega polja, če pa k temu primernega števila goveje živine v tvojem hlevu ne najdem, katera je pa dostikrat zbog premale krme in slabega oskrbovanja vsa zanemarjena; koliko slabše je pa za-te še, ako se pri tebi vsakovrstna živina celó popolnoma pogreša! Zemlji ne moreš nikdar

s potrebnim in primernim gnojem nadomestiti, kar ti je po poljskih pridelkih iz sebe oddala, ker se pa to leto za letom neprestano godi, postaja čezdalje bolj opustošena in na zadnje ni pridelka več. Ako svojo živino le na pol in slabo krmiš, vedi, da boš od nje dobival tudi le malo in to polovico slabšega gnoja, nego od pošteno krmljene živine.

Dalje se pa tudi obilo polja z malimi močmi nikdar dobro in umno obdelati ne more: a od površno obdelane zemlje, če bi tudi spočita bila, se dobrega in obilega pridelka nikakor zahtevati in pričakovati ne more. „Površno storjeno je vselej skaženo“ veljá tudi pri obdelovanji polja, kakor pri vsakem drugem delu in opravilu.

Ker je s poljsko zemljo veliko več in mnogovrstnejega dela od zgodnje pomladi do pozne jeseni nego sè senožetimi in travniki, naj bi se svet v njive, kjer je mogoče, le blizo doma in stanovanja vporabljeval. Koliko manj trpé živina in ljudje pri izvažanji gnoja in drugih reči na blizo stanovanja ležeče njive, kakor tudi dovažanji poljskih pridelkov na dom! Koliko časa se prihrani tudi delavcem in plevicam, kateri imajo z okopavanjem pletvijo in drugim med letom na polji večkrat opraviti, ako jim ni treba daleč na taisto hoditi! Na njivah blizo doma se uže zjutraj veliko dela stori, med tem, ko bi se na oddaljeno še dospelo ne, a na oddaljenem mora se pa tudi zvečer preje od dela prenehati nego na blizo doma ležečem. Kar obdela na od doma več ali manj oddaljenem polju v enem dnevu 10 delavcev, bode ravno tisto delo na blizo doma ležečih njivah ti v enem dnevu 8 delavcev opravilo; zjutraj se prej delati prične, zvečer se pa tudi dalje dela, a med dnevom so pa delavci tudi vedno pazni, da bi jih gospodar ali pa gospodinja brezposelne ne zasačila, kakoršno nadzorovanje jima pa na oddaljenem polju vselej mogoče ni. Uže tu je veliko dobička prihranjenega, posebno, če se to vsako leto še po večkrat ponavlja.

Manj polja dobro pognojenega, globoko preoranega in pravilno obdelanega bode ti več in boljših sadežev rodilo in donašalo, nego veliko pustih in slabo obdelanih njiv. Na ta način prihrani se veliko časa, kateri se dá v snaženje in zboljševanje košenin porabiti, kakor tudi žitnega in drugega semena, ki se more bolje ukoristiti, nego v slabo in pusto zemljo za vselej zavreči.

Vsakega, tudi le na pol mislečega kmetovalca lastna skušnja uči, da detelja pusto njivo, na kateri je mineralno gnojilo prošlo, zopet zboljša, ker sè svojimi dolgimi koreninami, katere globoko v zemljo segajo, iz spodnjih plasti v zgorenje novih mineralnih gnojil dovede; in take ledine, ako se tudi od časa do časa sè živinskim gnojem zadostno pognojé, morejo se pozneje zopet v rodovitno polje, ako to potreba zahteva, premeniti.

Glavna stvar in dobiček pri tem je pa to, da se na ta način na manj in bolje obdelanih njivah prideluje z manjšim trudom več in boljših poljskih pridelkov od ene strani, a več dobre živinske krme pa od druge strani, s pomočjo katere je moč več živine rediti, jo dobro oskrbovati in od nje boljšega užitka imeti.

To bi bil uže precejšen korak do zboljšanja gmotnega položaja, ker se z manjim trudom in delom prideljuje boljših poljskih pridelkov, ter tečne živinske krme, poleg česar se družina in živina dobro počuti.

Kaj ti pomaga imeti veliko pustih njiv le površno obdelanih poleg par medlih in sestradanih govejih repov v hlevu; ne od enega, ne od druzega kakega dobička za svoj trud pričakovati ne moreš!

(Dalje prihodnjič.)

Gospodarske izkušnje.

Gotova pomoč zoper podgane in miši.

Znanstveno društvo v Chicagu je lansko leto razpisalo vprašanje: „kaj so najgotovejši pomočki, da se preženó podgane in miši?“ in je najboljemu odgovoru zagotovilo 20 dolarjev darila. — Nedavno je ono društvo ono darilo pripoznalo dr. Burnetu v Filadelfiji, ki je na gori navedeno vprašanje v latinskem jeziku odgovoril tako-le: „Pomnožite si število mačkov.“ — Dohtarju res ni bilo treba si glave beliti, da je to odgovoril, — vendar pa je pravo zadel.

Ozir po svetu.

Pisma iz Ogerske.

Dolgo dolgo sem odlagal Vam nadaljevati lanska pisma iz Ogerske, gradiva mi sicer zato ni manjkalo, tudi dobre volje ne, pa moči ni bilo. Vendar kaj bi Vam še danes „tandem aliquando“ pisal, da bi „Novične“ bralce zanimalo? — Politika madjarska, večni prepiri tukajšnjih političnih strank, jim menda ne bi ugajali, ker res malo pomena vrednega je na tem, krenem toraj zopet k ogerskim socijalnim vprašanjem, katera so bolj znamenita.

Ker se je zadnjič ljudsko štetje vrševalo — v nekaterih ozirih najvažnejše, socijalno vprašanje — začnem tedaj z njim zato, ker so njegovi resultati, kolikor jih je do sedaj uše dovršeno znanih, za ogersko državo jako pomenljivi. Statističen birô še sicer daleko svojega dela ni dovršil, med drugim ni še poročil števila različnih narodnosti, v kateri točki bodo Madjari gotovo velik „prirastek“ imeli, akopram uže znano število skupnega prebivalstva grozno malo pomnoženja pokažuje, ker tukaj se je vpisavalo vse za madjarski „materni“ jezik, kar le količkaj madjarščine lomiti more, da-si matere njihove nikoli besedice madjarski govorile niso; to je zahteval ogerski patrijotizem, v katerem se je posebno nemško in judovsko prebivalstvo odlikovalo.

Star in v Avstriji, kakor na Ogerskem jako znamenit ministerijalni svetovalec, rodom trd Nemec, mi je rekel: „jaz sem za materni jezik vpisal si madjarski, akopram do 15. leta svoje starosti ne kar besede govoril nisem, a to zahteva moj patrijotizem, treba je, drugim dober zgled davati“.

Mimogredé tukaj ne morem si kaj, da ne bi omenil svojega začudenja, kako da je dunajski državni zbor tako perfidno — naj se mi oprosti ta neparlamentarni izraz — stavil za rubriko narodnosti „Umgangssprache“, kajti to je bila prava nemška zavratna past, v katero so imeli padati glupi in nepozorni avstrijski Slavjani. Take zvijače še ultramadjarski peštanski državni zbor ni hotel rabiti, tukaj se je pametno in pošteno stavila rubrika „materni jezik“, za katerega se je tudi vsakdo brez zavira lahko podpisal, dodavši, da tudi madjarski govori, kar se je brez vseh prepirov godilo.

Obči resultat celokupnega prebivalstva je zdaj konstatiran. Po tem je koncem leta 1880 se v vsem ogerskem kraljestvu naštelo 15 milijonov in 610.700 prebivalcev. Leta 1870. jih je bilo 15 milijonov in 417.300, naraščaj od one dobe je toraj za 193.400; temu malemu pomnoženju pa je še več nego polovico samo glavno mesto Budapešt dalo.

Da je tako grozno malehni naraščaj v teku desetih let tukajšnje merodajne kroge zeló osupnil, se lahko razume. Ugibajo se zdaj vzroki tej pomenljivi prikazni, in premišljava se sem ter tje, kako bi se jim v okom

prišlo. Ljudje, kateri se ob vsaki neprijetni priliki brž tolažiti vedó, pravijo, da temu je kriva kolera 1871. do 1872. leta, — drugi, kateri stvar bolj pesimistično razmišljujejo, pravijo, da je tega kriv neurožaj in nalaganje neznosljivih davkov; zato ljudstvo strašno pomanjkanje trpí ter se tudi deloma iz Ogerske izseluje. Temu pesimističnemu mnenju se tudi jaz pridružujem, posebno kar se davkov tiče, katerih tako neusmiljeno nalaganje in iztirjanje, kakor dandanes, na Ogerskem, menda razven na Turškem, nikjer ni. Vendar jaz še samo pri teh vzrokih ne ostajam, temuč opazujem še več drugih, katerih Madjari videti ali priznati nočejo, in ti vzroki so poleg omenjenih: v obče azijatsko nasilstvo na nemadjarske narodnosti, do mozga gnjila administracija, brezvestna jurisdikcija in velika nemoralnost in korupcija v vseh stanovih ljudstva.

O madjarskem nasilstvu na druge narodnosti, o administraciji in jurisdikciji sem uže, ako se ne motim, v lanskih pismih govoril; tukaj nameram tedaj samo na nekatere prikazni strašne ljudske nemoralnosti opomniti. Tako, na primer, je siloviti abortus omoženih in neomoženih, rekel bi, obči usus, ki se od leta do leta med vsemi stanovi čedalje bolj razširja, kakor moralna zavest propada. So sicer tudi na Ogerskem ostri zakoni zoper ta zločin, a žalibog le na papirji se nahajajo, kakor tudi več druzih dobrih postav.

Slaba moralna odgoja ogerskega ženstva je grozni propad, kateri tukaj narodom nasproti zija; narodom pravim, kajti ni samo madjarsko ženstvo korumpirano, temuč bolj ali manj tudi ženstvo drugih narodnosti, a to tako po vaseh kakor pri ošabnih aristokratih. Različnih in mnogobrojnih dogodeb temu žalostnemu stanju v dokaz Vam nočem navajati, ker gnjusilo bi se menda „Novicam“ jih objavljati, toraj končujem to pismo obetaje Vam na skoro drugo. Dr. Ahasverus.

Zgodovinske stvari.

Rimska stolica zaščitnica blagovestnikov slovanskih v boji z nemškimi škofi.

Spisal Ivan Lavrenčič.

(Dalje.)

III.

Slavno delo dovršiti hoče odslej Metod sam. A kako je bode dovršil, ker ima toliko nasprotnikov in sovražnikov, a tako malo zaščitnikov in prijateljev! Da! še oni, ki ga podpirajo, služiti morajo ptujemu gospodarju ali pa bojevati se ž njim za svoje lastno imetje. Ozrimo se proti severu in videli bodemo hudo nevihto, ki razsaja nad deželo moravsko. Pridrle so namreč divje čete nemškega kralja Ljudevita Nemca in pustošijo imetje kneza Rastislava, najzvestejšega prijatelja Metodovega. In zakaj? samo zato, ker se hoče oprostiti nemškega jarma in pripomoči narodu svojemu do stare prejšnje svobode, ter mu zagotoviti neodvisnost cerkveno in politično. Sreča mu je bila prijazna; zmaga je bila na njegovi strani, a le za malo časa; kajti česar ne zamore orožje germansko, zamore izdajica, ki se je rodil v domačem taboru. Lastni stričnik, Svatopluk namreč, izdá in izroči ga Nemcem; peljejo ga v Rezno in obsodijo ga samó zarad ljubezni do naroda in domovine — na smrt leta 870. A kralj Ljudevit ne privošči mu hitre smrti; trpinči ga, iztre mu očesa in pošlje ga v tem prežalostnem stanju v večno ječo, kjer pa kmalu izdihne svojo preblago dušo. Tako je končal prvi pokrovitelj Metodov slavni Rastislav po izdajici Svatopluku. Jeli mogel pričakovati pomoči Metod od izdajice, je zeló dvomljivo vprašanje; vsaj toliko časa ne, dokler ni spoznal svoje hudobije, ter odpovedal prijateljstva Nemcem, večnim sovražnikom Slovanstva. Jedini Kocelj je še zvest Metodu, ali kaj pomaga, ker mora služiti Karlmanu in Ljudevitu! Svetni dostojanstveniki tedaj ga ne morejo ali nočejo podpirati; kaj pa cerkveni? ravno nasprotno, kajti oni so najhujši sovražniki njegovi. Z eno besedo, njegovo stanje je bilo tako žalostno, da bi moral popustiti sveto delovanje pri Slovenih, če bi ne imel zavetja pri rimski stolici, ki ga je vedno bolj ljubila in poviševala.

Da bi bil popolnoma neodvisen od svojih nasprotnikov, povzdigne ga Hadrijan II., zgodovinski spomin na stolico sremsko obudivši, v nadškofa metropolije moravsko-panonske naravnost Rimu podvržene; obsegala je: Panonijo, Moravijo in od leta 874. Srbijo. Vrh tega imenuje ga tudi poslanikom svojim za pokrajine slovanske, kar potrjujejo pisma Janeza VIII., Hadrijanovega naslednika. Janez VIII. imenuje namreč Metoda v dotičnih pismih „episcopus noster Metodius“ — naš škof Metod in „missus noster, de quo nobis major cura debatur“ — naš poslanec, za katerega moramo bolj skrbeti. Da, kakor piše prevzvišeni biskup Strossmayer v svoji postni okrožnici, dovolil mu je Hadrijan II. l. 869. v pismu na kneza Rastislava in Kocelja slovansko liturgijo, proteč z izobčenjem onim, ki bi si usojali grajati slovenski jezik — „qui autem, ausus fuerit aliter persuadere vobis vituperans litteras linguae vestrae, sit excomunicatus“.

Jako povišan, samo stolici rimski odgovoren in neodvisen od cerkvenih dostojanstvenikov nemških, vrne se Metod l. 869—870. v svojo nadškofijo. Naseli se v deželi Koceljevi v Salavaru; v Moravo ne more zarad političnih prekucij. S kako radostjo ga je tù knez in ljudstvo sprejelo in koliko vspeha je imelo njegovo delovanje, ki se je raztezalo noter do Bolgarskega — ne bodem tukaj opisoval; zadosta je, da omenim, da je sveto početje vzbudilo in redilo kačo zavisti v srcu nemških škofov. Tožijo ga pred vsem pri papežu, da sega v njihove pravice, da opravlja službo božjo v jeziku barbarskem, ne držè se obredov rimske cerkve itd. A Hadrijan zagovarja svoje naredbe, ovrže pritožbe in brani Metoda. Ker jim tù spodletí, iščejo pomoči pri kralju Ljudevitu, dobro vedè, da jih bode kralj podpiral in vložil protest zoper papeževe naredbe. V to svrho dá nadškof solnograški Adalvin sestaviti l. 871. zgodovinsko knjigo: „Libellus de conversione Bavariorum et Carantanorum“ — o pokristijanjenju Bavarcev in Karantancev, kot spomenico Ljudevitu in njegovemu sinu Karlmanu. Obseg te knjige ni drugi, nego hvalisanje solnograških škofov in obrekovanje Metoda. Da je papež našega apostola v škofa posvetil in ga povzdignil v metropolita moravsko-panonskega, o tem ni duha ne sluha. Nasproti se pa opisujejo pravice in zasluge solnograških škofov na široko in dolgo, posebno gledé Karantancev in Panoncev. Kdo je spisal spomenico, se ne ve za trdno. Mogoče je, da je pisatelj knjige prvoduhovnik Rihbald, o katerem spis pravi: „Tega Rihbald ni mogel prenesti in podal se je nazaj k solnograški stolici.“

Ljudevit spomenico prebravši, potegne se precej za njihove pravice in se pritoži po smrti Hadrijana II. pri papežu Janezu VIII. (872-882).

(Dalje prihodnjič.)

Obseg nekdanje celjske grofije.

Priobčil Davorin Trstenjak.

Celjski grofi so se s prva imenovali: Liberi de Sunech, od grada Žunjek v savinski dolini.

Meni je prvi znan: Gebhardus de Sunech, ki je bil priča pri pismu, po katerem je oglejski patrijarh Udalrik II. leta 1173. daroval Zajckloštru nekoliko polja in vinogradov (glej: Codex diplom. epist. Bern. Pez, Pars. II. pag. 32. 33.) Dr. Tangl se je trudil dokazati, da je ta Gebhard de Sunech sin „marchionis de Soune: Starchandi", vendar mene in mnogo druzih ni prepričal.

Gebhardus de Seuneck II. je podpisal kot priča leta 1209. ustanovno pismo Jurjevega kloštra v Mariboru. Jurklošter je najpreje ustanovil Henrik I., škof krški, štajarski vojvoda Liupold pa ustanovno pismo ponovil in potrdil.

Ta Gebhard je tudi podpisan za pričo v pismu, po katerem vojvoda Leopold dá nekatere predpravice mostu po njem čez Savo pri cerkvi sv. Egidija postavljenem leta 1227.

Leta 1263. se imenuje Saphia, vdova Richera de Sunegk; bila je sestra Henrika rogačkega (de Rohats), in je ustanovila klošter dominčank v Studenicah v dravinjski dolini, vendar ta Richar de Sunegk ni bil posestnik Žunjeka, marveč grada Sunegk v junski dolini.

Gebhard III., dominus de Seunek, je poklonil leta 1276. Henriku Jamskemu (de Antro, Luegg) tri kmetije v Cerknici in v Loki.

Ulricus de Saunegg se hvali pri Otokaru z Horneka, da je mnogo storil za pokončevanje škodljivih metuljev in kobilic.

„Fridericum liberum de Sewenegh" *) je cesar Ludvik leta 1341. povzdignol v grofovski stan, a dozdeva se, da se cesarja Ludovika diplom ni spoznal za veljavnega, ker je cesar Karol IV. leta 1372. Hermana in Vilhelma „von Sanecke" z nova pogrofil z naslovom: Grafen von Cilli. Karolov diplom tudi popisuje obseg celjske grofije, priobčim dotične vrstice v izvoru: „anzuheben an den benannten Schlosse Seneckg, davon sie vor freyen sind gewesen, und von dannen an Einer seiten auf uns zu einen andern Schlosse, gehaissen Obernburg, von denselben Schlosse wider zu thall zu Einem Hauss vnd Schloss Schönstain geheissen, und fürbasser ab biss zu dem Seluck vnter Hochenegck in dem Herzogthum zu Steyer, und gehet bis zu einem Dorff geheissen Gaberch. [1]) dasselbenhin sind auch die Gemerkh der Gebiet, die genant ist Rohatsch, [2]) und von denselben gemerkhen an des andern seiten wiederauf zu der benannten grafschaft Cilli, und zu einem Sloss, genannt Osterwitz, und grot wieder zu dem vorgenanten Schloss Senekg, die nach der Leng haben zehen Meil, und habent sich an dieselben Herscheft nach der breite, und gebite, das dem Dorff, das gehaissen ist Grublitz, das da stosset an das Gemerk Landsperg [3]) in dem Bistum zu Gurkg, [4]) und gehen bis zu dem Dorff, das gehaissen ist Sabiach bei Faistritz [5]) in dem Herzogthumb Steyer, das sich zeicht an einen Enden auf vier Meil, und an etlichen andern Enden auf drei Meile." (Ex tabularia aulae Graecensis descripsit Puschius).

*) Tako se je popačilo prvotno ime Žunjek po pravem: Žolnjek, kraj, kjer so se žolne rade zdrževale, primeri v isti okolici poznamenovanja krajev po tičih: Vransko, Orlja ves itd.

[1]) Gabernik pri Polčanah.

[2]) Rogatec.

[3]) Podčetrtek.

[4]) Podčetrtek je bil takrat vlastnina krških škofov.

[5]) Slovenja Bistrica.

Politične-poučne stvari.

Nekaj o nihilizmu.

Veliko naših častitih bralcev menda je, ki še ne vedó prav, kaj pomeni beseda „nihilizem", katera se zadnji čas tolikokrat bere po vseh časnikih, posebno po groznem atentatu na cara ruskega v Petrogradu. Naj toraj tu nekoliko pojasnimo to novo, pred kratkim še neznano strašno besedo.

Gotovo ni nihče te besede razložil bolje, kakor ruski pisatelj Turgenjev, ki je sicer liberalec prve vrste, a ne podel in domišljiv, kakor so drugi liberalci le prepogosto. Zgubivši vero svojih pradedov iskal je kaj druzega, pa našel ni nič ko hudoben in samopriden svět. Dosti je, da je študiral v Berolinu, kjer je bilo dolgo časa prvo ognjišče in šola višega modroslovnega liberalizma.

Kako pa razlaga Turgenjev besedo „nihilist" v enem svojih romanov! Vzemimo iz enega teh („Väter und Söhne") pogovor med očetom in sinom.

„Kaj pa je prav za prav Bazarov"? — praša oče.

„Nihilist je" — odgovori sin.

„Kaj je?" — praša oče.

„Nihilist" — ponavlja Arkad (sin).

„Nihilist?" — poprašuje Kersanov. „Ta beseda mora prihajati od latinske „nihil", to se pravi: nič, in pomeni človeka, ki... nič ne veruje, nič ne pripoznava." *)

„To je človek, ki devlje vsako reč na rešeto, jo gleda od najslabše strani" — odgovorí Arkad.

„Ni mar to eno in isto?" — praša stric.

„Ne, nikakor ne! Nihilist je človek, ki se nikomur, nobeni oblasti ne vklanja, ki ne sprejme nobenega načela, bodi si še tako veljavno, če ga ni prej nadrobno pregledal in poskusil."

„Take ljudi smo svoje dni imenovali „Hegeljance", zdaj so pa nihilisti!" —

Po tem iz Turgenjevega romana vzetem pogovoru bo vsakemu lahko jasno, kaj je nihilizem, kaj so nihilisti in kaj njihove namere.

V Evropi so vlade, ki so se popolnem vdale liberalizmu, zdaj pa hočejo braniti se nihilizma! Saj „nihilizem" ni nič druzega, kakor na rusko zemljo presajeni splošni evropski liberalizem, le s tem razločkom, da je tam začel uže poganjati svoj krvavi cvet, drugje ga pa še le bo. Ne dajmo pa se motiti po tem, če liberalci druzih evropskih dežel sodijo „nihilizem" kot pošast, kugo itd. To so le besede, s katerimi sebe pred svetom v lepši svit postavljajo. S tem pač ne bodi rečeno, da tudi naši liberalci uže tako delajo kakor ruski „nihilisti", pač pa se, dokler so imeli moč, tudi bomb in umorov niso vstrašili; razen tega pa od političnega razgrajalca in hujskača pelje ravna pot do političnega hudodelnika in morilca, in ta pot še ni in ni bila nikdar prestrižena; saj od hudobnih besedi do hudobnih dejanj ni daleč nikjer.

„Prej so bili „Hegeljanci" (to je, učenci in častilci nemškega filozofa Hegelna ali druzih nevernih modrijanov), zdaj so (v Rusiji) nihilisti!" S tem je vse pojasneno. V Rusiji se taki ljudje imenujejo nihilisti,

*) Po slovenski bi se nihilist imenoval „ničevec".

drugje pa drugače (na pr. liberalci, brezverci, komunisti, socijalisti); namere vseh pa so iste, namreč: prekucniti in na glavo postaviti vse, kar so si narodi in države ustanovile za svoj obstanek, za javni red in javno varnost. Učenost svojo zajemajo iz plitvih modroslovskih knjig, katere so jim ves evangelij.

Tu le še en dokaz, da sta „nihilizem“ in „liberalizem“ le dve besedi, pa eden pojem, le dva telesa, pa ena duša. Znano je, da je duša sedanjega liberalizma judovstvo; zdaj pa pride nekdo, ki Rusijo najbolje pozna, namreč Wallace, in razkrije kar s suho besedo, da so tudi pri „nihilistih“ glavni kolovodje — judje. In to potrdijo ruske sodnije, ki zdaj preiskujejo zadnje krvave dogodbe in naklepe na življenje ruskega cara!

Po vsem tem je razvidno, da „nihilizem“ ruski nič druzega ni, kakor to, kar je brezverski „liberalizem“ pri nas in drugje po Evropi; to je dete judovsko, le da ima v Rusiji drugo ime.

Nova knjiga.

* *„Zur Frage über die Gleichberechtigung der Slovenen“* — je naslov nove, uže unidan v našem listu omenjene knjižice, ne toliko na adreso Slovencev kot v poduk Nemcem pisane, da svet vidi, da narodno ravnopravnost imajo Slovenci bodi-si v šoli bodi-si v državnih pisarnah le na papirji. V 7 poglavjih razpravlja vse razmere Slovencev in to tako temeljito in objektivno, da se iz vsake vrste vidi, da pisatelj noče razburiti duhov naših nasprotnikov, ampak razjasniti jim, kaj imamo, kaj pa zahtevati imamo pravico. Jako dobra misel je ta, da pisatelj včasi, ko hoče frazam in zofismom naših političnih nasprotnikov hud udarec zastaviti, jih kar pobija z izjavami veljavnih pa poštenih Nemcev. Želeti je, da bi knjižica prišla v roke ne najbolj zagrizenim nemčurskim vragom, kajti ti se takih knjig bojé kakor h.... križa, ampak v roke takim, ki so le oslepljeni in zapeljani od unih in pravega ne vedó, ampak blebetajo za unimi laží in prevračajo resnico. Naj tedaj naši rodoljubi kolikor moči širijo to knjižico v tacih krogih, o katerih jim je znano, da so le bolj nevedni nego hudobni. Cena priporočila vredni knjižici je le 80 krajc. ter se dobiva v „národni tiskarni“ v Ljubljani.

Mnogovrstne novice.

* *Cesarjevič Rudolf* pride kmalu v Palestino (sveto deželo). Pripoveduje se, da ima seboj mnogo dragocenih darov, katere bode sam oddal v cerkvah v Jeruzalemu, Betlehemu in pa Nazaretu, kajti katoliška cerkev mesteca Nazareta je po cerkvi sv. groba v Jeruzalemu najimenitnejša cerkev vse Palestine.

Naši dopisi.

Iz Trsta. (*Delavsko podporno društvo*) vabi vse svoje ude v občni zbor, kateri bode v nedeljo 10. aprila ob 6. uri popoludne v „Rossettijevi dvorani“. Dnevni red: 1. Govor predsednika. 2. Sporočilo o računih za leto 1880. 3. Predrugačenje pravil. 4. Predlogi.

Iz slovenskega Štajarja. — „Slov. Gosp.“ v zadnjem svojem listu priporoča nov nemšk časnik, ki pod imenom „Südsteirische Post“ začne v sredo dne 6. aprila po 2krat na teden v Mariboru izhajati v založbi tiskarja g. Leona. List s podobami ozaljšan hoče mirno in nepristransko poročati o tem, kar se doma in po svetu godi, pa tudi ostro in dostojno zavračati vsako versko, narodno ali prusačko ščuvanje. Narode v Avstriji je treba miriti in naklanjati k spravi na podlagi pravice, a ne vedno dražiti na korist cesarstvu nevarnim nakanam. Naročnina znaša s poštnino vred za mesec 60 kr., za četrt leta 1 gold. 70 kr., za pol leta 3 gold. 40 kr. in za celo leto 6 gold. 60 kr. Avstrijski domoljubi so povabljeni sedanjim razmeram to jako potrebno podjetje vsestranski podpirati!

S Koroškega 2. aprila. — Novega škofa še zmerom nimamo! „Slov. Gosp.“ se piše, da se obotavljajo više pastirsko breme prevzeti gg.: dvorni župnik Mayer, prošt Müller, opat Duda, a preč. kanonik Kosar je menda nemškim liberalcem preveč trn v peti. Nov kandidat je preč. gosp. Jan. Katschthaler, velecenjeni profesor dogmatike na vseučilišču v Insbruku in kanonik salcburški. Ta izvrstni gospod je bil uže večkrat namenjen za škofa. Se ve, na Koroškem bi mu trebalo slovenski učiti se; kolikor ga poznamo, je blazega srca in bo gotovo izvrsten pastir, tudi Slovencem pravičen!“ — Kako skromni smo vendar mi Slovenci! Res je sicer, da nam ni vselej pomagano, če tudi škof slovenski jezik zna, pa nima srca za domovino svojo slovensko. Tudi v Ljubljani je, če se prav spominjamo, pred škofom Wolfom bil škof Gruber, trd Nemec, al v zavesti svoje višje pastirske dolžnosti se je tako pridno slovenskega jezika učil, da je v kratkem času po nastopu škofijstva slovenski prav lepo pridigoval. — Deputacija domoljubov pod vodstvom g. Einspielerja se podá k cesarju, da se pritoži čez krivice, ki jih gledé narodne ravnopravnosti koroški Slovenci trpé.

Iz Ljubljane. — Z Dunaja nam je pretekli teden došlo mnogo važnih novíc, katere so pa v narodnih krogih jako različne vtise naredile, zato od ene strani radostno, od druge pa nevoljno bile sprejete. O tem, da pl. Vesteneck mora zapustiti Litijo in je premeščen v Gradec začasno k deželni vladi, a ne kot samostojen načelnik, ampak na pomožno službovanje, in da na njegovo mesto pride gosp. Matija Gril, bivši komisar v Mariboru, in kakor slišimo, naroden mož, — o tem je le en glas zadovoljnosti, ki je tem veča, ker bode iz Litije kmalu celo gnjezdo „oknapobijalcev“ razkropljeno. — Druga novica o šolskih zadevah, namreč da Slovencem nemili nadzornik Zindler izgubí deželno nadzorstvo kranjskih srednjih šol, bila je tudi z enoglasno zadovoljnostjo sprejeta, ne tako soglasno pa novica, da je gosp. Smoleju izročeno nadzorstvo srednjih šol na Kranjskem. Eni napadajo (in „Slovenca“ vrednik posebno rodo) to imenovanje, drugi pa hvalijo. Mi pa mislimo, da pravo je dandanes to, ne prenagliti se z obsodbo; dela novega nadzornika bodo kazala, kdo ima prav. Gosp. Smolej je dobro skušen školnik, tedaj iz tega ozira za nadzorstvo ves sposoben, in če je ministerstvu resna volja za ravnopravnost v šolah, bode tudi on vedel, kaj je dolžnost njegova, in to tem več, ker mu je po ministerskem odloku od 21. marca t. l. nadzorstvo srednjih šol kranjskih začasno izročeno. Začasno obdrži g. Smolej tudi še vodstvo ljublj. gimnazije. — Tretja novica z Dunaja pa nam je bil odgovor ministra pravosodja dr. Pražaka na interpelaciji naših poslancev zarad rabe slovenskega jezika pri sodnijah. Tudi ta odgovor se kritikuje črno in belo. Memo tega, da je desnica v državnem zboru, tedaj da so naši poslanci ministrov odgovor sprejeli z „živahno pohvalo“, se deloma graja v tukajšnjih slovenskih časnikih. Mi tudi v tem obziru stojimo na strani naših poslancev, ki so bolje podučeni, kakor mi drugi „procul a Jove“, a konečne ugodne rešitve naših jezikovnih zadev pričakujemo tudi mi le od narod-

nostne postave, ki ima pot zapreti vsem sodnijskim in nesodnijskim atentatom na pravice narodne.

— (*Presničeva nezvestoba in ljubljanska hranilnica.* Konec.) Če le samo velikanski znesek (1 milijon in 8000 gold.) zadnjič omenjenih 76 vlóg premislimo, ki vse, ker vsaka nad 8000 gold. znaša, so nasproti §. 5. opravilnega reda, tedaj nepravilno v hranilnico sprejete, in za katere se po današnjem 4% obrestnem merilu 40.320 gold. letnih obresti plačati mora, se nam pač koj na prvi pogled kaže, da bi se uže s prihranjenim tem zneskom (40.320 gold.) obrestno merilo (Zinsfuss) malim vlogam precej zvekšati dalo, in še bolj pa, če bi ogromnega števila tistih vlóg hranilnica ne obdržala, katere 5000 gold. presegajo, kakor jej velevajo pravila, in če bi koncem leta 1880., kakor izkazek kaze, ne bila sprejela s knjižicama 115.455 in 115.644 velike svote 50.000 gold., za katere mora po 4 od sto 2000 gld. obresti plačati. Ali ni to škoda, če, kakor računski sklep to kaže, 447.349 gold. mrtvih v blagajnici leží, ker jih hranilnica z najboljo voljo nagloma ali vsaj kmalu koristno in varno naložiti (fruktificirati) ne more, vložnikom pa vendar 4% obresti plačevati mora. Ko bi ne bilo treba za mrtvo ležeči denar obresti plačevati, lahko bi hranilnica ta denar obrnila za to, da bi obrestno merilo na 4½ ali 5 gold. povekšala. Pa še nekaj je prevdarka vredno, namreč to, da, ko bi hranilnica ne sprejemala velicih vlóg, bi njeni vložniki namesto v hranilnico, svoje kapitale v druzih denarnih zavodih nakladati morali, kjer bi njih denar utegnil za primerne obresti v promet priti kmetijstvu, kupčijstvu in obrtnijstvu.

Še marsikaj bi se dalo govoriti o tem, kako lahko bi hranilnica poleg tega, da sebi izročeni denar varno shranuje, ga tudi proti višim obrestim, kakor le po 4 od sto, shranovala, ako bi svoje gospodarstvo včasih drugače vredila.

Ko je hranilnica za realko zidala šolsko poslopje s stroški okoli pol milijona gold., je tolika svota za poslopje srednje šole veliko senzacijo vzbudila in se po pravici smatrala za potrato zato, ker bi se bila hranilnica veliko dobrotnico deželi skazala, ako bi bila za zidanje realke k večemu kakih 200.000 gold. potrosila, z ostalimi 200.000 goldinarji pa bila bi lahko 20 do 30 revnišim občinam po kmetih pomagala poslopja za ljudske šole zidati. To bi jej bila slava donela po celi deželi! — Ali jej je dalje treba bilo, svojo lepo in veliko hišo na sejmskem trgu, kjer je imela svoje pisarne, pa je zraven tega še velik kos hiše gostačem v najem dajala, prodati in nasproti svojemu pohlevnemu čebelnemu načelu: „delaj, nabiraj, pomnožuj“, tako kolosalno novo palačo zidati, pač nihče ne previdi, in to tem manj, če je samo za prostor, kjer je novo hišo si zidala, potrosila celih 29.000 gold. zato, ker je Novakovo hišo si kupila za 25.000 gold., pa jo dala potem stavbeni družbi, vrhu tega pa jej še 14.000 gld. posebej plačala za tisti prostor, kjer zdaj nova hranilnica stojí. Težko je verjeti, da bi na mestu nekdanje Novakove hiše z njenim prostornim dvoriščem se ne bila dala dosti prostorna hiša za vse hranilnične potrebščine zidati. Prav lahko pa bila bi ostala v stari svoji čedni in veliki hiši na sejmskem trgu, če bi bila celo to hišo v svojo posest vzela in marsikaj prenaredila za pisarne in druge lokalitete.

To so pomisleki, ki smo jih o navedenih stavbenih zadevah, katerih se je hranilnica zadnja leta lotila, pogostoma čuli zato, ker je obrestno merilo znižala na 4%. Naravno je po takem bilo ugibanje: ali ni potreba, da se predrugačijo pravila (štatuti) hranilnična tako, da ne bi imela samo neka stranka privilegija ude voliti, ampak bi pravico imeli tudi posebno tisti, ki imajo denar vložen v hranilnici, ki tedaj so posebno poklicani, svojo korist varovati. Če pogledamo imenik hranilničnih udov, beremo: Bamberg, Bürger, Gariboldi Anton, Janesch, Kaltenegger, Lukmann Carl, Lukmann Johann, Lukmann Joseph (ali niše kak Lukmann?), Mahr, Redange, dr. Schaffer itd. itd. To vsi so gospodje kazinske stranke, možje narodne stranke so bele vrane med hranilničnimi udi zato, ker navedeni gospodje kazinski zmerom le sami iz sebe kakega novega uda volijo. Gledé na sedanja hranilnična pravila je pač vprašanje upravičeno: kdo in po katerem § voli ude v hranilnico? ali po §. 12 lit. 1) sme le direkcija pravico imeti ude voliti, ne pa tisti, ki imajo denar naložen v hranilnici, vsaj v kakem višjem znesku, kajti ti so pravi udje, ne pa taki, ki nič nimajo v hranilnici.

Naj to zadostuje v dokaz, da predrugačenje pravil tudi še v drugih ozirih, da se n. pr. revizorji računov ne volijo iz udov hranilničnih kot „sodniki in propria causa“ itd. je nujna potreba.

— („*Deutscher Schulverein*“) je bil pred kratkem naznanil, da bo svojo pozornost in delavnost obrnil najbolj na Kranjsko — izvzemši Kočevje, ker tam nemška šola ni v nevarnosti. Zato bo to društvo tiste učitelje, ki bi si prav posebno prizadevali otrokom ubijati nemščino v glavo, podpiralo z denarjem za napravo nemških šolskih knjig in dajalo jim remuneracije. Za Kranjsko je v ta namen za letos odločenih celih 300 gold. in učitelj Schott na Hotiču je dobil za to, da utepa peščici otrok svoj „kuheltajč“, uže 60 gold., namreč 30 gold. za svoj Judežev „lon“, 30 pa za nakup nemških knjig. No, s 300 gold. ne bodo čudežev delali, ko bi jih vse enemu samemu dali, bi ne bilo greha vredno zoper narodnost. Evo zopet nemško umazanost! — V Ljubljani je poverjenik tega društva, čegar središče je na Dunaji, neki finančni uradnik z urgermanskim imenom F. Ipavitz (Ipavec) in reči se mora, da je priden v tem poslu — bolj priden morda kakor v svojem pravem. Te dni je namreč začel po Ljubljani s svojim lastnoročnim pismom vred razpošiljati tudi pravila tega „ad majorem renegatorum gloriam“ osnovanega društva po postrežčkih ter nadlegovati ljudí z beračenjem za „nemško šolo“ (katere je pač tudi njemu še treba, kakor kažejo slovnični in stilistični kozli v njegovem pismu, katero datirano od meseca marca je tudi nam v roke prišlo). Mi se čudimo, kako g. Dimic more trpeti, da se njegov podložni in iz davkov plačani uradnik stavi na čelo agitacije zoper narod, ob čegar žuljih živí in posluje v imenu nekega „vereina“, ki se vtikuje v šolske zadeve na Kranjskem, do katerih nima nikakoršne pravice. Vspeh sicer ne more prevelik biti, vendar bega nekatere sirote učitelje, ki so bolj lačni kakor značajni.

— V redutni dvorani je ta teden na ogled razobešenih 37 velicih izvrstnih podób, ki predstavljajo slavnostni sprevod, katerega je dunajsko mesto meseca aprila predlanskega leta osnovalo na slavo petindvajsetletnici poroke presvitlega našega cesarja in cesarice. Te krasne podobe so narisali prvaki dunajskih umeteljnikov in srčno nas je veselilo, ko smo med njimi našli tudi domačina. Podobo, ki kaže skupino „trgovina in starinarji“, po vrsti 27., je namreč izdelal naš rojak Ivan Šubic, o katerem uže dalje časa ničesa slišali nismo. Razstava bode gotovo vsacega, kdor si jo ogleda, zadovolila, in mi nje obiskovanje tem topleje priporočamo, ker je ž njo združen dobrodelen namen. Dohodek po vstopnini, ki znaša 10 soldov za osobo, je namenjen siromaškim Notranjcem, katere vsled lanskih uím tarejo silne nadloge. Razstava je odprta vsak dan od 10. ure dopoludne do 4. ure popoludne, le

v četrtek samo do dveh. Zadnji dan, v nedeljo, bode pa odprta od 8. ure zjutraj do dveh popoludne.

— Pri novem štetji našteto veliko število Slovencev zraven male množice Nemcev (večinoma nemškutarjev) kaže svetu — tako piše „Slov. Gosp.“ — da je Ljubljana prvo slovensko mesto in da je tem bolj čudno, da je tu nemški mestni zastop, nemški deželni zbor, nemški svet! — To čudo ugane pač lahko ta, kdor vé, kako je Schmerling volilne rede koval, in kako je birokracija prosto volitev begala in zabranjevala.

— Prečastiti gosp. Jožef Hočevar, župnik na Igu, je postal kanonik v Novomestu.

— Gospodar Ive Starašinič, posestnik majhnega vinograda v Šilji (občina Vinica) v črnomaljskem okraji je poslal c. k. deželni vladi nekoliko trsja, katero je osahnelo in okoli katerega je našel nekoliko žužkov, boječ se, da ne bi ta mrčes bil „trtna uš.“ Ker ti precej veliki žužki niso podobni trtni uši, se menda ni bati te nadloge Črnomaljcem; gosp. Ogulin, kateremu je vlada to trsje in žužke v preiskavo poslala, bode o tem zanesljivo poročal.

— (*Čitalnica*) je zabave zimske saisone preteklo nedeljo dovršila z „besedo“, katere program je bil tako mikavno priredjen, da je bila dvorana čez in čez polna občinstva in je tudi prečastiti gospod deželni predsednik z gospó soprogo počastil to „besedo“ s svojo nazočostjo. Po načelu „variatio delectat“ je čitalnični odsek, ki vreduje besede, lepo združil trójico: pevski del, instrumentalni del in gledališko veselo igro. Pričela se je „beseda“ z zborom „Moja ladija“, ki ga je zložil v Temešvaru bivajoči naš rojak gosp. F. S. Vilhar, sin rajncega velecenjenega skladatelja Miroslava Vilharja. To vam je lepa kompozicija tako v duhu jugoslovanskem zložena, da moremo čestitati mlademu gospodu skladatelju. O drugem zboru, ki ga je pel naš vrli pevski zbor in katerega je izvrstno na glasoviru spremljal gosp. Maier, namreč o Winterjevem „Jadransko morje“, dosti je, če na kratko rečemo, da je vzbudil po pravici občni entuzijazem. — Gospica Marija Kobilca, prvikrat nastopivši javni oder, je na glasoviru igrala dve piêsi in posebno Thalbergov „Nocturne“ s tako lepim občutkom izvršila, da je prejela živahno pohvalo. Gospoda Klein in Maier sta s svojima igrama na goslih in harmoniju nam zmerom jako draga umeteljnika in tako je bilo tudi ta večer. — Končala prijetno „besedo“ je pa vesela gledališka igra „Blaznica v 1. nadstropji“, ki je skozi in skozi toliko smeha izbujevala, da smo gospéma in gospodom hvaležni za veseli večer, kakor sploh vsem rodoljubom in domorodkinjam živa hvala gré, da se národni naši stvari drage volje žrtvujejo s svojim talentom.

— Ker so zadnji čas nekateri spisi in vvodni članki v „Slovencu“ vzbujali čudenje, nas prosi gosp. J. Alešovec pojasniti, da on uže mesec dni ne piše nič za ta list, in se tudi vredovanja njegovega nič ne vdeležuje, marveč se je vsemu sam odpovedal.

Novičar iz domačih in tujih dežel.

Z Dunaja. — Minister dr. Pražak je na interpelaciji pl. Schneida in sodružnikov in pa dr. Tonklia, dr. Viteziča in Nabergoja odgovoril tako-le:

„Zavoljo notranje zveze in jednake tendence teh vprašanj imel bodem čast na obe interpelaciji ob enem odgovoriti.

Odločbi najvišega sodnega dvora od dne 16. februarija t. l. št. 1697 in od 11. januarija t. l. št. 2, na kateri se ozirata interpelaciji, sta mi znani; tudi se mi je o prvi odločbi uradno poročalo, da se je sicer ne po nadsodnijskem prezidiji, pač pa vsled sklepa nadsodnije v Gradci objavila tej nadsodniji podložnim sodnijskim dvorom in okrajnim sodnijam, v katerih okrožji je prebivalstvo čisto slovensko, ali pa tudi mešano z nemškim.

Gledé druge točke obeh interpelacij štejem si v čast naslednje odgovoriti:

Pri obeh v interpelacijah omenjenih slučajih izšla je odločba, ki jo je v posamezni civilni pravdni zadevi na poti zakonito določene instance izrekla najviša sodnijska oblast.

Z ozirom na samostojnost in neodvisnost judikature sodnij odtegnene so zgoraj navedene odločbe najvišega sodnega dvora vsakemu vplivanju po justičnem ministerstvu kot administrativni oblasti.

Gledé pa na vplive, katere bi omenjeni odločbi na prakso nižjih sodnij v graškem in tržaškem nadsodnijskem okrožji imeti utegnile in gledé na pravico do jezikovne enakopravnosti po ustavi prebivalcem dotičnih dežel obljubljene, bil sem prisiljen, svoje mišljenje v tej stvari zastopati na primernem mestu ter pravici justičnega ministerstva do najvišega nadzorovanja na polji administrativnih korakov do veljave pipomoči.

Tudi v okrožji svoje oblasti ne bodem pozabil paziti na to, da se natanko izpolnuje v jezikovnem vprašanji po justičnem ministru izdani in v interpelacijah omenjeni ukazi.“

— Jutri ima zbornica poslencev zadnjo sejo pred veliko nočjo; po veliki noči pa prične zborovanje zopet 28. dne t. m.

— Zdaj je gotovo, da poroka svetlega cesarjeviča Rudolfa je 10. dne maja.

Štajarsko. — Gosp. Mihael Herman, národni državni in deželni poslanec štajarski, dobil je od pravosodnega ministerstva naslov ces. kralj. svétnika deželne sodnije.

Iz Petrograda — Na mestu, kjer je bil umorjen car Aleksander II., bodo razen cerkve zidali hišo za siromake in take, ki nimajo nobenega stanovanja. V Moskvi se je v ta namen uže pričelo podpisovanje, s katerim se je dozdaj uže nabralo blizo 200.000 rubljev. Moskovski dvorni pek Filipov daroval je sam 5000 rubljev. — Čedalje očitnejše je, da nihilisti nimajo privržencev in prijateljev niti med višimi stanovi mestjanov, niti med prostim ljudstvom; nihilisti so tedaj le glavna podpora revolucije.

Popravek. V sestavku o znanstveni terminologiji v poprejšnjem listu (13.) čitaj: odgovornost zvračam nam. zavračam; skupino podobnih sestav, nam. podrobnih sestav; ker se usus loquendi legislator linguae takih malenkosti ne straši; no da vidimo, nam. na to vidimo.

☞ Današnjim „Novicam“ sta priloženi dve prilogi firme šivalnih strojev Franc Detter.

☞ *Komur je s koncem prvega četrtletja naročnina potekla, naj se kmalu dalje naroči, da mu bode list redno dohajal.*

Opravništvo „Novic“.

Odgovorni vrednik: Alojzi Majer. — Tisk in založba: J. Blaznikovi nasledniki v Ljubljani.